

ÖĞRETMEN ADAYLARINA GÖRE LİDER ÖĞRETMEN* LEADING TEACHER ACCORDING TO TEACHER CANDIDATES

Seda GÜNDÜZALP**
Gönül ŞENER***

Öz

Çevresindekileri etkileme gücü sürecinde öğretmenleri etkileyen, yönlendiren, güdüleyen ve harekete geçiren özellikleriyle eğitim-öğretim sürecinde en önemli unsur olarak görebiliriz. Günümüz eğitim yaklaşımları ile birlikte öğretmenin rolü yerini, geleneksel yapıdan uzaklaşarak öğrenciye bilgiyi sunan değil, öğrencinin bilgiye ulaşmasında rehber olma rolüne bırakmıştır. Lider öğretmenler sınıf ve okulun eğitimsel, öğretimsel ve kurumsal amaçlarını yerine getirmesinde dolaylı ve doğrudan bir etkiye sahiptir. Bu sebeple öğretmenlerin literatürde ortaya konmuş liderlik özelliklerinin yapılan çalışmalarla desteklenmesi ve geliştirilmesi önem taşımaktadır. Bu araştırmada, öğretmen adaylarının görüşlerinden yola çıkarak lider öğretmenlerin özelliklerini ve lider öğretmen metaforlarını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemi içinde yer alan tipik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. 2017-2018 eğitim öğretim yılında Eğitim Bilimleri Bölümü'nde formasyon öğrenimi gören 51 öğrenci çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Öğretmen adaylarından görüş almak üzere açık uçlu iki sorudan oluşan yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formundan elde edilen veriler doğrultusunda öğretmen adaylarına göre lider öğretmenlerin özellikleri öğrenci, meslektaş, veli, çevre, eğitim-öğretim ortamı ve okul yönetimi açısından değerlendirilmiş, ardından lider öğretmen metaforları gruplandırılmıştır. Buna göre lider öğretmen metaforları aydınlatma işlevi, yol gösterici işlevi, yetiştirme işlevi, bütünleştirme ve koruma işlevi, yönetme işlevi, değiştirme /güzelleştirme işlevi olarak altı kategoriye ayrılmıştır. Her kategoriye ait lider öğretmen metaforlarına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Liderlik, Lider Öğretmen, Metafor.

Abstract

We can see the most important element in the education process with the characteristics affecting, directing, motivating and mobilizing teachers in the process of influencing the surroundings. The role of the teacher, together with today's educational approaches, has been replaced by the role of guiding the student not to provide information to the student by moving away from the traditional structure. Leading teachers have an indirect and direct impact on the fulfillment of the educational, educational and institutional objectives of the classroom and school. For this reason, it is important to support and develop the leadership characteristics of teachers in the literature. In this study, it was aimed to determine the characteristics of the leading teachers and the leading teacher metaphors based on the opinions of the prospective teachers. Content analysis method was used for the purpose of the study. The typical sampling method used in the purposeful sampling method was used to determine the study group. In the 2017-2018 academic year, 51 students who were studying formation in the Department of Educational Sciences were identified as study group. A semi-structured interview form consisting of two open-ended questions was prepared for the opinions of prospective teachers. According to the data obtained from the interview form, the characteristics of the leading teachers were evaluated according to student, colleague, parents, environment, education environment and school management and then the leading teacher metaphors were grouped. . Accordingly, the leading teacher metaphors are divided into six categories as the function of illuminating, guiding function, cultivation function, integration and protection function, managing function, changing / beautification function. Leading teacher metaphors of each category are included.

Keywords: Leader, Leader Teacher, Metaphor.

GİRİŞ

Etkili öğretmenler yönlendirmeleriyle, alan bilgisine dayanan uzmanlığıyla, öğrencilerini ve meslektaşlarını etkileme ve ikna etme becerisiyle, etkili iletişim kurmaları ve sevilen kişiler olmalarıyla lider olma özelliğini doğal olarak taşırlar (Gündüzalp, 2017). Liderlik rolü günümüzde öğretmenlerin değişen profiline eklenen niteliklerden biri olmuştur. Yeni çağın eğitim dünyasında bilgiyi aktaran öğretmenden çok, öğrenciye, veliye, okul çevresine ve meslektaşlarına öğrenmede, bireysel ve toplumsal gelişimde ön ayak olabilecek, yol gösterecek lider öğretmen modeli önem kazanmaktadır. Eğitim, değişme ve dönüşüm

* Bu çalışma, 13. Eğitim Yönetimi Kongresinde sunulan sözlü bildirinin gözden geçirilmiş şeklidir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Munzur Üniversitesi, Pertek Sakine Genç MYO, Tunceli, sedagunduzalp@munzur.edu.tr

*** Dr. Öğr. Üyesi, Munzur Üniversitesi, Çemişgezek MYO, Tunceli, gonulsener@munzur.edu.tr

sürecinde önemli bir araç olarak görülmektedir. Bu bağlamda öğretmen liderliği yeni olmasa bile gitgide değer kazanan bir kavram haline gelmektedir (Dağ ve Göktürk, 2014). Çünkü öğretmen liderliği sadece sınıfta değil, sınıf dışında da, meslektaşlarla kültürel işbirliği, okul ve toplumda etkiye sebep veren bir güçtür (Hamzah ve diğ., 2016). Öğretmen gerek sınıf içinde gerekse sınıf dışında etkili liderlik davranışı sergilemelidir. Sınıf ortamındaki öğrencilerin ortak amacı öğrenme olsa bile farklı kişilik özelliklerine sahip oldukları için davranışlarını yönlendirecek lider öğretmene ihtiyaç duyarlar (Dağ ve Göktürk, 2017). Öğretmenin liderliği okul başarısıyla yakından ilgilidir (Wayne ve Youngs, 2003). Lider öğretmen kimdir sorusunun ötesinde lider öğretmen ne yapar sorusu yer alır (Hairon, 2017).

Literatürde lider öğretmen veya öğretmen liderliği olarak geçen kavramın tanımı, öğretmenlerin faaliyet alanlarının çok geniş olmasından kaynaklı olarak değişkenlik göstermektedir. Çevresindekileri etkileme gücü sürecinde öğretmenleri etkileyen, yönlendiren, güdüleyen ve harekete geçiren özellikleriyle eğitim-öğretim sürecinde en önemli unsur olarak görebiliriz. Günümüz eğitim yaklaşımları ile birlikte öğretmenin rolü yerini, geleneksel yapıdan uzaklaşarak öğrenciye bilgiyi sunan değil, öğrencinin bilgiye ulaşmasında rehber olma rolüne bırakmıştır. Artık öğretmenin temel görevi bilgiyi doğrudan vermek değil, öğrenmeyi öğretmektir. Okul ortamında liderlik rolleri üstlenen, öğrencilere, meslektaşlarına, velilere yön veren ve mesleki sorumluluk alan öğretmenler, lider öğretmen olarak bütünleşir. Lider öğretmenler sınıf ve okulun eğitimsel, öğretimsel ve kurumsal amaçlarını yerine getirmesinde dolaylı ve doğrudan bir etkiye sahiptir. Öğretmenin liderliği sınıf ortamı ile sınırlı değildir. Lider öğretmenin okul ortamında ve dış çevrede de liderlik özellikleri ile etkili bir ilişki içinde olması söz konusudur (Gündüzalp, 2017). Lambert (2003)'e göre lider öğretmenler okulun amaçlarına ulaşması için üstün bir çaba sarfederler ve aynı zamanda bu amaçları okuldaki diğer çalışanlara da benimsetmeye çalışırlar. Okulun değişim ve gelişimi için gönüllü olarak görev aldıklarını, öğrenmenin elverişli bir ortamda gerçekleşebilmesi için çalışırlar.

Liderlik, bir grubu motive ederek onları belirli amaçlar etrafında toplayabilme ve bu amaçları birlikte gerçekleştirebilme yeterliliğidir (Can, 2014). Gerçek bir lider, çevresindeki insanları elinde bulundurduğu yaptırım yetkilerinin caydırıcılığıyla yönlendirmek yerine demokratik bir ortam oluşturup kararları ekibiyle ortak alır, onların düşünce ve önerilerine değer vererek fikir alışverişinde bulunur (Kaplan ve Gülden, 2017). Öğretmen liderliği ise öğretmenin sınıfta ve okulda formal ve informal eğitimsel etkinlik ve süreçlerde istekli görevler üstlenme, çevresini etkileme, meslektaşlarının gelişimine destek olma ve güven oluşturma yeterliliğidir. (Can, 2014). Öğretmenin liderlik yeterliğine sahip olması hem okul hem de sınıf içinde etkin roller üstlenmesini, bilgi ve becerilerini geliştirip yöneticilerle, diğer öğretmenlerle ve öğrencilerle paylaşabilmesini, etkili iletişim kurmasını gerektirmektedir. Bu, bir anlamda öğretmenin kendi becerilerini geliştirirken okuldaki diğer bireylerin gelişimine de öncülük etmesi ve destek sağlaması demektir (Yılmaz vd., 2017).

Lider öğretmenleri Crowther ve arkadaşları (2002), okul reformunu yönetmek isteyen öğretmenler olarak, Katzenmeyer and Moller (2001) ise sınıf içinde ve dışında önderlik eden öğretmenler olarak nitelendirmiştir. Troen ve Boles (1994) öğretmenlerin liderliğini, öğretmenlerin uzmanlığını geliştirdikleri ve tüm öğrencilere doğru yönlendirmeler yapabilmeleri için mesleki gelişimlerini destekleyen ortak bir çaba olarak nitelendirmiştir. Lider öğretmenler okul kültürünü yönlendirmede, başarılı bir okul kurmada, diğer öğretmenlerin potansiyellerini ortaya çıkarmada, öğrenci başarısını arttırmada etkin kişilerdir (Gabriel, 2005).

Lider öğretmen, aynı zamanda hem uzman öğretmen, mentor öğretmen, denetmen hem de öğretim ve deneyimlerini meslektaşlarına aktaran ve mesleki gelişimlerine katkıda bulunan kişilerdir (Leithwood, 2003; Balyer, 2016). Okullarını gelişimine katkı sağlamaya çalışan lider öğretmenler, hiçbir şekilde sorumluluk almaktan kaçmazlar ve kapasitelerini arttırmaya odaklanırlar (Crowther ve Olsen, 1997). Lider öğretmenler, öğrencilerle ve meslektaşlarıyla birlikte öğretim vizyonunu ortaya koyabilen ve bu vizyonu tüm paydaşlarla paylaşabilen, bunu uygulamak için plan ve uygulamalara yansıtabilen girişimci kişilerdir (Can, 2014). Lider öğretmen, sınıf başarılı bir şekilde yenilik yapmaya isteklidir, veli katılımını teşvik eder, öğrenciden yana olumlu yönde beklentisi olduğunu hissettirir.

Öğretmenlerin profesyonel gelişmelerinin yolunu bulmak, onları değişim getirmeye hazırlamak okul yöneticisinin rolünü toplantı bürokrati olmaktan çıkararak, personeli ile birlikte çalışan ve kendi personeli ile ortak eğitim hedeflerini geliştiren ve yerleştiren bir lider olmasını sağlar (Bakioğlu, 1998). Öğretmenin liderliği etkili öğrenme ve okul başarısının kritik bileşenidir. Öğretmenlerin okullarında lider olabilmelerine imkan sağlamak ve ortam oluşturmak, öğrencilerin bilgi ihtiyaçlarını karşılamalarına olanak sağlar (Berry ve diğ., 2010). Başarılı öğretmenler liderlik fırsatları yakalamaya eğilimlidir ancak lider öğretmen olabilmek için destekleyici bir okul ortamına ihtiyaçları vardır (Berry vd., 2010). Öğretmen liderliğinin geliştirilmesi için hem bireysel anlamda öğretmenlerin desteklenmesi hem de kurumsal anlamda öğretmenlerin liderlik imkanı bulacağı süreçlerin okul yaşamı içine dahil edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Kurt, 2016)

Lider öğretmenler öğrenme ortamlarını geliştirip zenginleştiren ve başarı seviyesini arttırmak için okuldaki diğer öğretmenlerle ve yönetimle işbirliği içinde çalışırlar. Sınıf içerisinde en büyük etkiyi yapabilmek için tutkuları vardır. Bu tutkuyu etkin bir şekilde yöneterek hem kendi hem de çevresindekilerin enerjisini yüksek tutarlar. Etkili ve yenilikçi yöntemleri uygulayarak, öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını ve yüksek beklentileri yakından inceleyip, çocuklar ve gençler için eğitim durumlarını ve hatta kişiliklerini iyileştirmede temel bir rol oynarlar. Etkili iletişimleriyle lider öğretmenler okul paydaşları üzerinde pozitif yönde bir etkiye sahiptirler ve mesleklerini profesyonel bir şekilde yürütmeye özen gösterirler. Liderlerin başkalarına daha fazla çaba göstermelerini sağlayan bir ilham figürü olmaları, gelişmelerinin sadece bireysel değil çevresel etkiye sahip olduklarını göstermektedir. York Barr ve Duke (2004), lider öğretmenlerin, diğer öğretmenlerin ve okulun akademik performansını iyileştirmek amacıyla eğitim uygulamalarını geliştirmede okul müdürlerinin ve diğer meslektaşlarının da dahil olduğu grupları olumlu yönde etkilediklerini belirtmiştir. Lider öğretmenler birbirinden farklı becerilere sahip olabilirler, ama ortak arzuları bu becerileri öğrenmeyi geliştirmek ve öğrencilerin yararı için kullanırlar (Adams, 2018).

Ülkemizde alan yazında öğretmen liderliği ile ilgili bir çok çalışma (Deniz ve Hasançebioglu, 2003; Can, 2007; Beycioğlu ve Aslan, 2010; Aslan, 2011; Beycioğlu ve Aslan, 2012; Kılınç ve Receptoğlu, 2013; Yiğit vd., 2013; Özçetin, 2013; Dağ ve Göktürk, 2014; Uğurlu ve Yiğit, 2014; Demir, 2014; Öztürk, 2015; Arslan, ve Özdemir, 2015; Balyer, 2016; Kurt, 2016; Yılmaz vd., 2017; Gülbahar, 2017; Çelik Yılmaz, 2017; Koşar ve diğ., 2017) yapılmıştır.

Ancak öğretmenlerin liderlik literatürde ortaya konmuş özelliklerinin yapılan çalışmalarla desteklenmesi ve geliştirilmesi önem taşımaktadır. Bu sebeple bu çalışmada, öğretmen adaylarının görüşlerinden yola çıkarak lider öğretmenlerin özelliklerini ve lider öğretmen metaforlarını belirlemek amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma modeli ile araştırmanın amacı gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Çalışmada nitel verileri çözümlenmek, anlamlandırmak ve yorumlamak üzere içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunu okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamak esastır. Burada temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu yolla veriler tanımlanmaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekler ortaya çıkarılmaya çalışılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemi içinde yer alan tipik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. 2017-2018 eğitim öğretim yılında Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü'nde formasyon öğrenimi gören 51 öğrenci çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Tipik örnekleme; örneklemin araştırma problemi ile ilgili olarak evrende yer alan çok sayıdaki durumdan tipik olan biriyle oluşturulmasıdır (Büyüköztürk vd., 2008). Bu yöntemin seçilmesindeki neden ise incelenen konuyu en iyi yansıtacak elemanların seçimini öngörmesidir.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	Toplam	
Cinsiyet	Kadın	Erkek							-	
	N	29	22						51	
	%	56.86	43.14						100	
Bölüm	Tarih	Coğrafya	TDE	Felsefe	Kamu Yönetimi	Yaşayan Diller	Sağlık	Gazetecilik	-	
	N	10	9	9	8	5	5	3	2	51
	%	19.61	17.65	17.65	15.68	9.80	9.80	5.88	3.93	100
Yaş	20-25	26-30	31+						-	
	N	43	3	5					51	
	%	84.32	5.88	9.80					100	

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın amacı doğrultusunda öğretmen adaylarından görüş almak üzere açık uçlu iki sorudan oluşan yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formunda yer alan sorular aşağıda verilmiştir:

1. Size göre lider öğretmen özellikleri nelerdir, sıralayınız:
2. Lider öğretmenya benzer. Çünkü.....

Formda yer alan ikinci soru "Lider Öğretmen" metaforlarını belirlemek üzere hazırlanmıştır. Metafor, bir konuyu diğer bir konunun bakış açısından algılamaya ve anlamaya yönelik olarak kompleks bir fenomen ile zihinde daha önce var olan bilgiler arasında bağ kurma sürecidir (Uyan Dur, 2016). Metafor; bir şeyi veya bir fikri ona çok benzeyen niteliklere sahip başka bir şey ile genel olarak "gibi", "benzer" sözcüklerini kullanmaksızın istenen tanımlamayı yapmak, anlatıma üslup güzelliği ve kolaylığı katmak amacıyla kullanılan sözcük ya da sözcük kümesidir (Çalışkan, 2009). Metaforun bir araştırma aracı olarak kullanıldığı çalışmalarda "gibi" kavramı genellikle "metaforun konusu" ile "metaforun kaynağı" arasındaki bağı daha açık bir şekilde çağrıştırmak için kullanılır (Saban, 2009). Öğrencilerin genel görüşlerini belirlemeye yönelik olarak hazırlanan sorular görüşleri alınmak üzere katılımcılara sorulmuştur. Oluşturulan görüşme formunda iki adet açık uçlu soru yer almaktadır. Öğrencilere, görüşme formları verilerek, gerekli açıklamalar yapılmış bu formları doldurup teslim etmeleri istenmiştir. Doldurulan bu görüşme formları araştırmanın temel veri kaynağı olarak kabul edilmiştir.

Verilerin Analizi

Öğrencilerin görüşleri dikkate alınarak elde edilen verilerin analizinde nitel araştırmaların çözümlemesinde kullanılan "içerik analizi" yöntemi kullanılmıştır.

Aşamalar;

1. Verilerin kodlanması
2. Temaların bulunması
3. Kodların ve temaların düzenlenmesi,

Araştırmada ilk olarak öğretmen adaylarına uygulanan görüşme formu toplanarak, formda yer alan sorulara verilmiş yanıtlar incelenmiştir. Bu inceleme sonunda öğretmen adaylarından toplanan 55 görüşme formundan 51'i geçerli kabul edilmiştir. Dört formun geçerli kabul edilmemesinin sebebi, bu forma verilen yanıtların bilimsel sınırlar dışına çıkarak siyasi içerikli olmasıdır. 51 form aracılığıyla elde edilen veriler üzerinde çözümlemeler yapılmıştır. 51 form bir Word belgesinde oluşturulan tablo ile her birine sırayla sayı

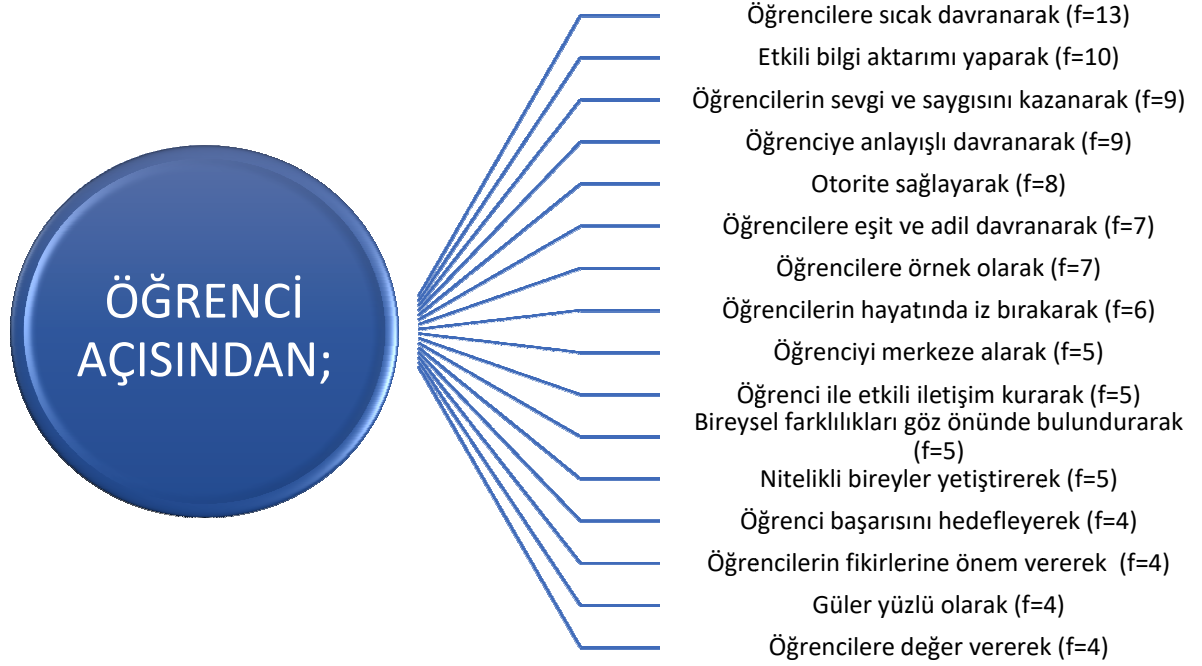
numarası verilerek, her bir soru için satır oluşturulmuş ve yanıtlar bu tabloya işlenmiştir. Daha sonra bilgisayar ortamında hazırlanan veriler, nitel veri analiz programı olan NVivo programı ile analiz edilmiştir. Öğretmen adaylarının görüşlerinin analizinde, öncelikle verilen yanıtların benzerliğine göre gruplandırmalar yapılarak temalar oluşturulmuş, ardından, görüşler ilişkili olduğu düşünüldüğü temalara yerleştirilmiştir. Her bir temaya ve görüşü ait frekans değerleri belirlenerek, şekiller aracılığıyla sunulmuştur. Ayrıca, her bir temaya ilişkin örnek teşkil etmesi amacıyla doğrudan alıntılarla katılımcı görüşlerine yer verilmiştir.

Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla gerekli olan işlemler yapılmıştır. Öncelikle araştırmanın geçerliğini sağlamak için verilerin toplanma, analiz edilme ve bunların raporlaştırma işlemleri ayrıntılı olarak sunulmuştur. Ayrıca her bir metafor için örnek bir katılımcı ifadesine yer verilmiştir. Toplanan verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması nitel bir araştırmada geçerliğin önemli ölçütleri arasında yer almaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2005, s. 257).

Araştırmanın güvenilirliğini ölçmek amacıyla da, katılımcıların görüşlerinden yola çıkarak ifadelerin yerleştirildiği temayı temsil edip etmediği, uzman görüşüne başvurularak belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla pedagojik eğitim programında ders veren iki öğretim üyesine elde edilen veriler ve oluşturulan kategoriler sunulularak, ifadeleri kategorilere yerleştirilmesi istenmiştir. Ardından yapılan eşleştirmeler karşılaştırılmıştır. Uzman görüşleriyle birlikte, karşılaştırma sonunda elde edilen veriler Miles ve Heberman'ın (1994) geliştirdiği "Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x 100" formülü ile hesaplanarak araştırmanın güvenilirliğini ölçülmüştür. Saban (2009) nitel çalışmalarda, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri sonunda aralarındaki uyumun %90 ve üzeri olduğu durumlarda güvenirliliğin sağlanmış olacağını ifade etmektedir. Bu formüle göre nitel çalışmalarda, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun %90 ve üzeri olduğu durumlarda güvenirlilik sağlanmış olmaktadır. Buna göre görüşüne başvuru uzman sadece on dört ifadeyi araştırmacılardan farklı bir kategoriye yerleştirmiştir. Bu hesaplamanın ardından araştırmanın güvenirliliği; $P=593/(593+14) \times 100 = \%97$ olarak bulunmuştur.

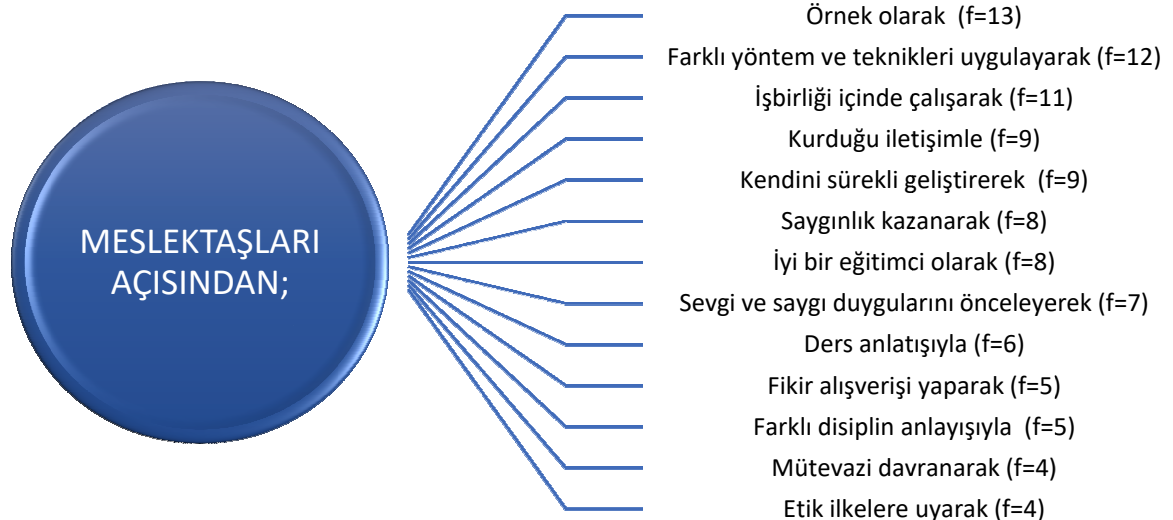
BULGULAR

Görüşme formundaki öğretmen adaylarına yöneltilen "Size göre lider öğretmen öğretmenlik mesleğini yerine getirirken öğrenci, meslektaşlar, veli, çevre, eğitim-öğretim ortamı ve okul yönetimi açısından nasıl fark yaratır?" sorusuna verilen yanıtlar üzerinden yapılan analiz ve elde edilen bulgulara sırasıyla yer verilmiştir. İlk olarak lider öğretmenin öğrenci açısından nasıl fark yaratabileceğine dair öğretmen adaylarının görüşleri Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Öğrenci Açısından Lider Öğretmen

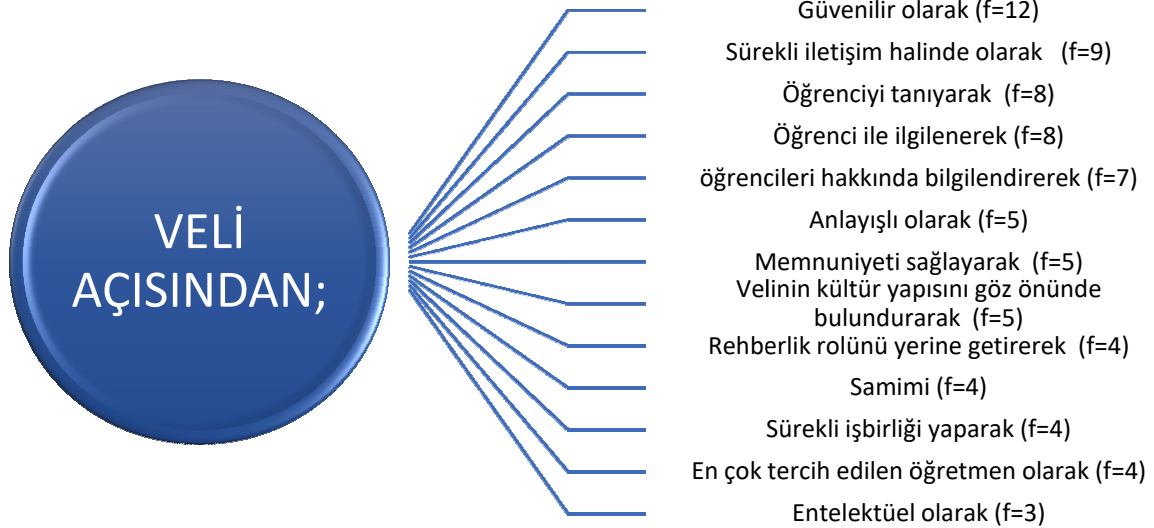
Şekil 1’de görüldüğü gibi öğretmen adayları öğrenci açısından lider öğretmenin; öğrencilere sıcak davranarak(f=13), etkili bilgi aktarımı yaparak(f=10), öğrencilerin sevgi ve saygısını kazanarak(f=9), öğrenciye anlayışlı davranarak(f=9), otorite sağlayarak(f=8), öğrencilere eşit ve adil davranarak(f=7), öğrencilere örnek olara(f=7), öğrencilerin hayatında iz bırakarak(f=6), öğrenciyi merkeze alarak(f=5), öğrenci ile etkili iletişim kurarak(f=5), bireysel farklılıkları göz önünde bulundurarak(f=5), nitelikli bireyler yetiştirerek(f=5), öğrenci başarısını hedefleyerek(f=4), öğrencilerin fikirlerine önem vererek (f=4), güler yüzlü olarak ve öğrencilere değer vererek(f=4) fark yaratabileceğini düşünmektedir. Lider öğretmenin meslektaşları açısından nasıl fark yaratabileceğine dair öğretmen adaylarının görüşleri Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Meslektaşları Açısından Lider Öğretmen

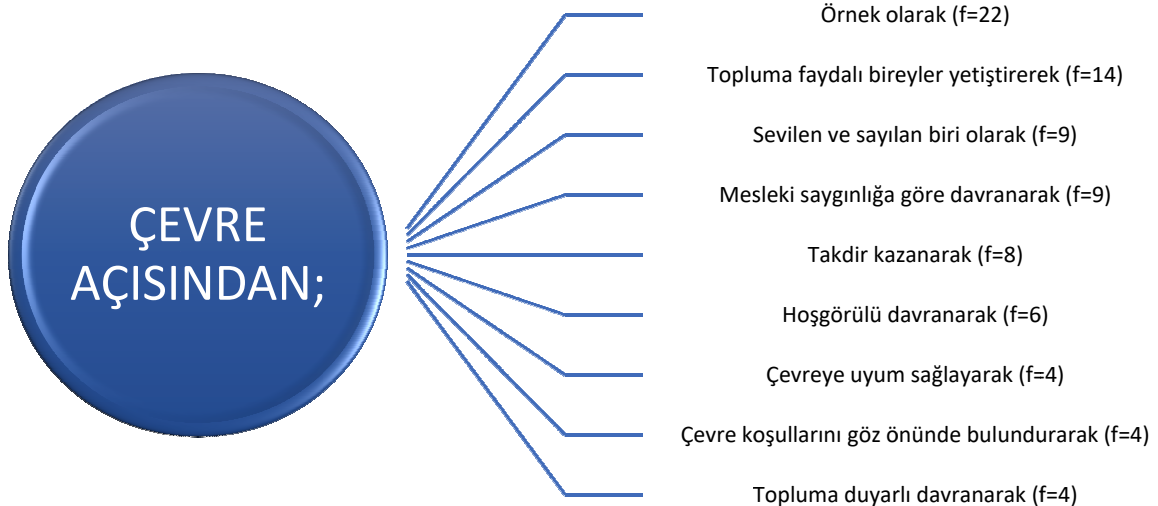
Şekil 2 incelendiğinde öğretmen adayları meslektaşları açısından lider öğretmenin; örnek olarak (f=13), farklı yöntem ve teknikleri uygulayarak(f=12), işbirliği içinde çalışarak(f=11), kurduğu iletişimle(f=9),

kendini sürekli geliştirerek(f=9), saygınlık kazanarak(f=8), iyi bir eğitimci olarak(f=8), sevgi ve saygı duygularını önceleyerek(f=7), ders anlatışıyla(f=6), fikir alışverişi yaparak(f=5), farklı disiplin anlayışıyla(f=5), mütevazı davranarak(f=4), ve etik ilkelere uyararak(f=4) fark yaratabileceğini düşünmektedir. Lider öğretmenin veli açısından nasıl fark yaratabileceğine dair öğretmen adaylarının görüşleri Şekil 3’de gösterilmiştir.

Şekil 3. Veli Açısından Lider Öğretmen

Şekil 3’te görüldüğü gibi öğretmen adayları veli açısından lider öğretmenin; güvenilir olarak(f=12), sürekli iletişim halinde olarak(f=9), öğrenciyi tanıyarak(f=8), öğrenci ile ilgilenerek(f=8), öğrencileri hakkında bilgilendirerek(f=7), anlayışlı olarak(f=5), memnuniyeti sağlayarak(f=5), velinin kültür yapısını göz önünde bulundurarak(f=5), rehberlik rolünü yerine getirerek(f=4), samimi, sürekli işbirliği yaparak(f=4), en çok tercih edilen öğretmen olarak(f=4) ve entelektüel olarak(f=3) fark yaratabileceğini düşünmektedir. Lider öğretmenin çevre açısından nasıl fark yaratabileceğine dair öğretmen adaylarının görüşleri Şekil 4’te gösterilmiştir.

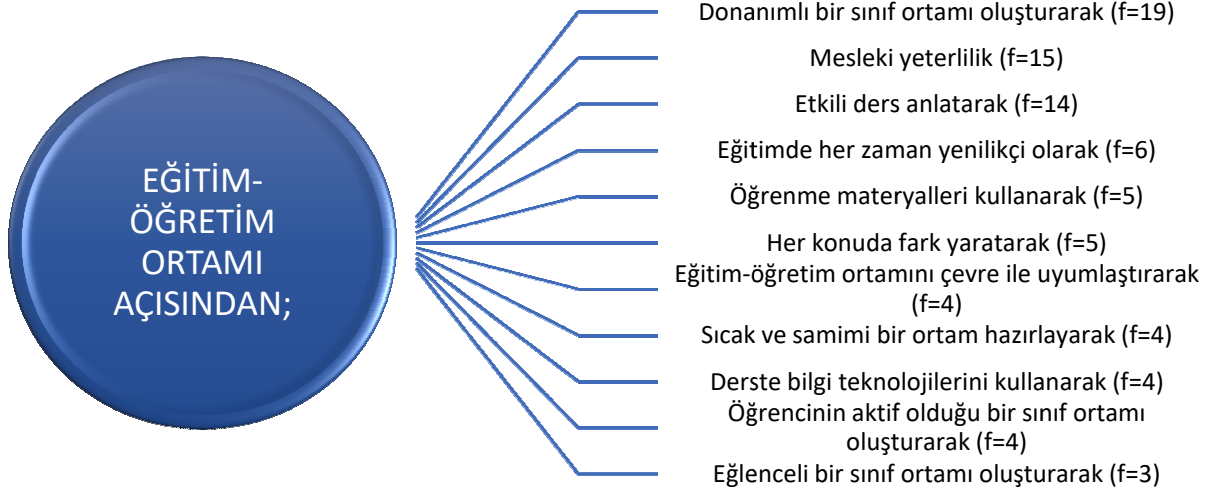

Şekil 4. Çevre Açısından Lider Öğretmen

Şekil 4 incelendiğinde öğretmen adayları çevre açısından lider öğretmenin; örnek olarak(f=22), topluma faydalı bireyler yetiştirerek(f=14), sevilen ve sayılan biri olarak(f=9), mesleki saygınlığa göre

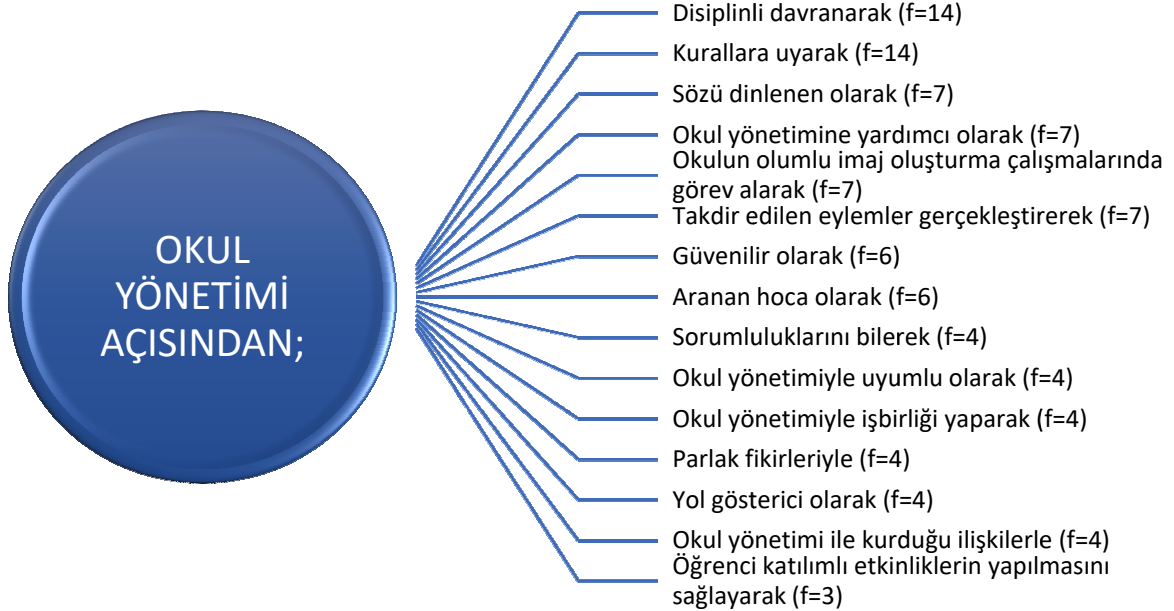

davranarak(f=9), takdir kazanarak(f=8), hoşgörülü davranarak(f=6), çevreye uyum sağlayarak(f=4), çevre koşullarını göz önünde bulundurarak(f=4) ve topluma duyarlı davranarak(f=4) fark yaratabileceğini düşünmektedir. Lider öğretmenin eğitim-öğretim ortamı açısından nasıl fark yaratabileceğine dair öğretmen adaylarının görüşleri Şekil 5'te gösterilmiştir.

Şekil 5. Eğitim-Öğretim Ortamı Açısından Lider Öğretmen

Şekil 5'te görüldüğü gibi öğretmen adayları eğitim-öğretim ortamı açısından lider öğretmenin; donanımlı bir sınıf ortamı oluşturarak(f=19), mesleki yeterliliğe sahip olarak(f=15), etkili ders anlatarak(f=14), eğitimde her zaman yenilikçi olarak(f=6), öğrenme materyalleri kullanarak(f=5), her konuda fark yaratarak(f=5), eğitim-öğretim ortamını çevre ile uyumlaştırarak(f=4), sıcak ve samimi bir ortam hazırlayarak(f=4), derste bilgi teknolojilerini kullanarak(f=4), öğrencinin aktif olduğu bir sınıf ortamı oluşturarak(f=4) ve eğlenceli bir sınıf ortamı oluşturarak(f=3) fark yaratabileceğini düşünmektedir. Lider öğretmenin okul yönetimi açısından nasıl fark yaratabileceğine dair öğretmen adaylarının görüşleri Şekil 6'da gösterilmiştir.

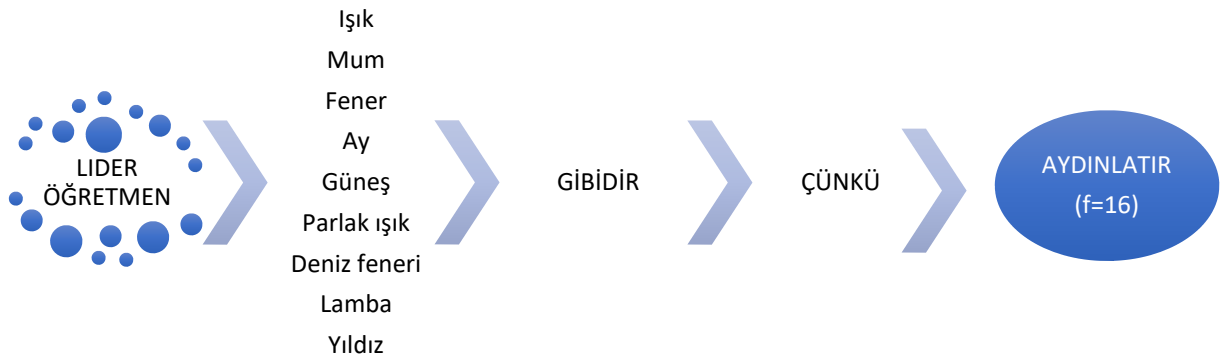

Şekil 6. Okul Yönetimi Açısından Lider Öğretmen

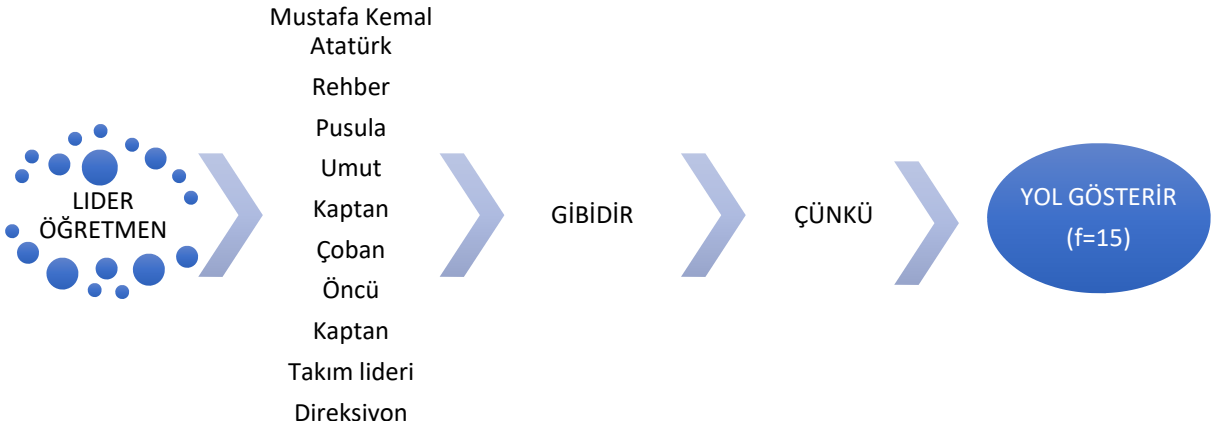
Şekil 6'ya göre öğretmen adayları okul yönetimi açısından lider öğretmenin; disiplinli davranarak(f=14), kurallara uyararak(f=14), sözü dinlenen olarak(f=7), okul yönetimine yardımcı olarak(f=7), okulun olumlu imaj oluşturma çalışmalarında görev alarak(f=7), takdir edilen eylemler gerçekleştirerek(f=6), güvenilir olarak(f=6), aranan hoca olarak(f=6), sorumluluklarını bilerek(f=4), okul yönetimiyle uyumlu olarak(f=4), okul yönetimiyle işbirliği yaparak(f=4), parlak fikirleriyle(f=4), yol gösterici olarak(f=4), okul yönetimi ile kurduğu ilişkilerle(f=4) ve öğrenci katılımlı etkinliklerin yapılmasını sağlayarak(f=3) fark yaratabileceğini düşünmektedir.

Görüşme formunda yer alan "Lider öğretmenya benzer. Çünkü....." cümlesindeki boşlukları dolduran öğretmen adaylarının görüşleri incelenmiş, lider öğretmenin benzetilen metaforlar ve benzetilme sebepleri "aydınlatır, yol gösterir, yetiştirir, bütünleştirir ve korur, yönetir, değiştirir ve güzelleştirir" olmak üzere altı tema altında toplanmıştır. İlk olarak lider öğretmenin aydınlatıcı yönüne vurgu yapılarak ortaya konan lider öğretmen metaforları Şekil 7'de verilmiştir.

Şekil 7. Lider Öğretmen Metaforu 1

Şekil 7'de de görüldüğü üzere öğretmen adayları tarafından lider öğretmen aydınlatma işlevinden dolayı(f=16); ışığa, muma, fenere, aya, güneşe, parlak ışığa, deniz fenerine, lambaya ve yıldıza benzetilmiştir. Lider öğretmenin yol gösterici olma yönüne vurgu yapılarak ortaya konan lider öğretmen metaforları Şekil 8'de verilmiştir.

Şekil 8. Lider Öğretmen Metaforu 2

Şekil 8'de de görüldüğü üzere öğretmen adayları tarafından lider öğretmen yol gösterici işlevinden dolayı(f=15); Mustafa Kemal Atatürk'e, rehber, pusulaya, umuda, kaptana, çobana, öncüye, kaptana, takım liderine ve direksiyona benzetilmiştir. Lider öğretmenin yetiştirme yönüne vurgu yapılarak ortaya konan lider öğretmen metaforları Şekil 9'da verilmiştir.

Şekil 9. Lider Öğretmen Metaforu 3

Şekil 9 incelendiğinde öğretmen adayları tarafından lider öğretmen yetiştirme işlevinden dolayı(f=8); bahçıvana, çiftçiye, anne- babaya ve toprağa benzetilmiştir. Lider öğretmenin bütünleştirme ve koruma yönüne vurgu yapılarak ortaya konan lider öğretmen metaforları Şekil 10'da verilmiştir.

Şekil 10. Lider Öğretmen Metaforu 4

Şekil 10'da da görüldüğü üzere öğretmen adayları tarafından lider öğretmen bütünleştirme ve koruma işlevinden dolayı(f=6); çatıya, kraliçe arıya, anne- babaya, koruyucu meleğe, sığınağa benzetilmiştir. Lider öğretmenin yönetime yönüne vurgu yapılarak ortaya konan lider öğretmen metaforları Şekil 11'de verilmiştir.

Şekil 11. Lider Öğretmen Metaforu 5

Şekil 11 incelendiğinde öğretmen adayları tarafından lider öğretmen yönetme işlevini yerine getirdiği için(f=3); okul müdürüne, siyasi kişiliklere ve krala benzetilmiştir. Lider öğretmenin değiştirme yönüne vurgu yapılarak ortaya konan lider öğretmen metaforları Şekil 12'de verilmiştir.

Şekil 12. Lider Öğretmen Metaforu 6

Şekil 10'da da görüldüğü üzere öğretmen adayları tarafından lider öğretmen değiştirme /güzelleştirme işlevinden dolayı(f=3); sihirli bir değneğe ve büyülü bir ele benzetilmiştir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bir bireyin, etkileme ve ikna etme gücüyle çevresindekileri amaçları doğrultusunda harekete geçirmesi ve yönlendirmesi olarak tanımlanan liderlik kavramı ile öğretmenlik mesleğini ayrı tutmak

mümkün değildir. Mesleğin yapısından kaynaklı olarak öğretmen sınıfta doğal bir liderdir. Önemli olan nokta, öğretmenin liderliği nasıl yaptığı, gerektiği yer ve durumlarda hangi liderlik gücünü ve becerilerini ortaya koyması gerektiğini bilmesi ve sadece sınıf içinde değil, sınıf dışında da liderlik yapabilmesidir. Bu nedenle bu çalışmada öğretmen adaylarından lider öğretmenin özelliklerini öğrenci, meslektaş, veli, çevre, eğitim-öğretim ortamı ve okul yönetimi açısından ortaya koymaları istenmiştir. Buna göre;

Öğrenci açısından lider öğretmen; öğrencilere sıcak davranarak, etkili bilgi aktarımı yaparak, öğrencilerin sevgi ve saygısını kazanarak, öğrenciye anlayışlı davranarak, otorite sağlayarak, öğrencilere eşit ve adil davranarak, öğrencilere örnek olarak, öğrencilerin hayatında iz bırakarak, öğrenciyi merkeze alarak, öğrenci ile etkili iletişim kurarak, bireysel farklılıkları göz önünde bulundurarak, nitelikli bireyler yetiştirerek, öğrenci başarısını hedefleyerek, öğrencilerin fikirlerine önem vererek, güler yüzlü olarak ve öğrencilere değer vererek liderlik rolünü yerine getirir.

Meslektaşları açısından lider öğretmen; örnek olarak, farklı yöntem ve teknikleri uygulayarak, işbirliği içinde çalışarak, kurduğu iletişimle, kendini sürekli geliştirerek, saygınlık kazanarak, iyi bir eğitimci olarak, sevgi ve saygı duygularını önceleyerek, ders anlatışıyla, fikir alışverişi yaparak, farklı disiplin anlayışıyla, mütevazı davranarak, ve etik ilkelere uyarak liderlik rolünü yerine getirmektedir. Can (2007) nin de belirttiği gibi öğretmen liderliğinin güven ve meslektaşlarla işbirliğini geliştirdiğinin kanutlarından bazıları; okul kültürünü pozitif olarak etkilemesi ve eğitimsel ve örgütsel gelişime katkıda bulunmasıdır.

Veli açısından lider öğretmen; güvenilir olarak, sürekli iletişim halinde olarak, öğrenciyi tanıyarak, öğrenci ile ilgilenerek, öğrencileri hakkında bilgilendirerek, anlayışlı olarak, memnuniyeti sağlayarak, velinin kültür yapısını göz önünde bulundurarak, rehberlik rolünü yerine getirerek, samimi, sürekli işbirliği yaparak, en çok tercih edilen öğretmen olarak ve entelektüel olarak liderlik rolünü yerine getirmektedir. Dimock ve Mc Gree (1995) lider öğretmenin toplum ve aile desteği sağlaması liderlik rolünü yerine getirmede önemli becerilerden biri olduğunu belirtmiştir.

Çevre açısından lider öğretmen; örnek olarak, topluma faydalı bireyler yetiştirerek, sevilen ve sayılan biri olarak, mesleki saygınlığa göre davranarak, takdir kazanarak, hoşgörülü davranarak, çevreye uyum sağlayarak, çevre koşullarını göz önünde bulundurarak ve topluma duyarlı davranarak liderlik rolünü yerine getirmektedir.

Eğitim-öğretim ortamı açısından lider öğretmen; donanımlı bir sınıf ortamı oluşturarak, mesleki yeterliliğe sahip olarak, etkili ders anlatarak, eğitimde her zaman yenilikçi olarak, öğrenme materyalleri kullanarak, her konuda fark yaratarak, eğitim-öğretim ortamını çevre ile uyumlaştırarak, sıcak ve samimi bir ortam hazırlayarak, derste bilgi teknolojilerini kullanarak, öğrencinin aktif olduğu bir sınıf ortamı oluşturarak ve eğlenceli bir sınıf ortamı oluşturarak liderlik rolünü yerine getirmektedir.

Okul yönetimi açısından lider öğretmen; disiplinli davranarak, kurallara uyarak, sözü dinlenen olarak, okul yönetimine yardımcı olarak, okulun olumlu imaj oluşturma çalışmalarında görev alarak, takdir edilen eylemler gerçekleştirerek, güvenilir olarak, aranan hoca olarak, sorumluluklarını bilerek, okul yönetimiyle uyumlu olarak, okul yönetimiyle işbirliği yaparak, parlak fikirleriyle, yol gösterici olarak, okul yönetimi ile kurduğu ilişkilerle ve öğrenci katılımlı etkinliklerin yapılmasını sağlayarak öğretmenlik rolünü yerine getirmektedir. Bu bağlamda öğretmenin liderliğini ortaya koyabilmesi için, değişime ve yeniliğe açık olumlu bir okul kültürünün bulunması önemlidir (Gündüzalp, 2017).

Çalışmada öğretmen ikinci olarak öğretmen adaylarından lider öğretmen denince akıllarına gelen metaforları yazmaları istenmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda lider öğretmen metaforları aydınlatma işlevi, yol gösterici işlevi, yetiştirme işlevi, bütünleştirme ve koruma işlevi, yönetme işlevi, değiştirme /güzelleştirme işlevi olarak altı kategoriye ayrılmıştır. Buna göre; Lider öğretmen;

Aydınlatma işlevinden dolayı ışığa, muma, fenere, aya, güneşe, parlak ışığa, deniz fenerine, lambaya ve yıldıza; *yol gösterici işlevinden* dolayı Mustafa Kemal Atatürk'e, rehber, pusulaya, umuda, kaptana, çobana, öncüye, kaptana, takım liderine ve direksiyona; *yetiştirme işlevinden* dolayı; bahçivana, çiftçiye, anne- babaya ve toprağa benzetilmiştir.

Bütünleştirme ve koruma işlevinden dolayı; çatıya, kraliçe arıya, anne- babaya, koruyucu meleğe, sığınağa; yönetme işlevini yerine getirdiği için; okul müdürüne, siyasi kişiliklere ve krala; Değişirme /güzelleştirme işlevinden dolayı; sihirli bir değneğe ve büyü bir ele benzetilmiştir.

Lider öğretmenin öğretmenlik mesleğini yaparken nasıl fark yarattığının bilinmesi, eğitim öğretimde niteliğin artması açısından önemli görülmektedir. Öğretmen olma niyetiyle formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarının lider öğretmen olarak göreve başlaması eğitimde niteliği arttıracak bir unsur olarak görülebilir. Öğretmenin liderlik özelliklerine sahip olması ve liderlik becerileri geliştirmesinin birçok olumlu etkisi olduğu çalışmalarla ortaya koyulmuştur. Bu sebeple araştırma bulguları doğrultusunda; öğretmenlerin liderlik rollerini yerine getirebilmesi için kişilik gelişimine, etkili iletişime ve gelişim psikolojisine yönelik eğitimlere katılması, kitaplar okuması önerilebilir. Ayrıca lider öğretmenlik ile ilgili seminerler verilmesi, öğretmen adaylarının bu konuda eğitim almaları sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Adams, D. (2018). Teacher leadership: going beyond. *International Online Journal of Educational Leadership*, 2(1), 1-3.
- Akçadağ, T. (2017). Köyde bir öğretim lideri: Dilek Livaneli. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), doi: 10.23863/kalem.2018.87.
- Arslan, M. C., & Özdemir, M. (2015). Öğretmen liderliğine ilişkin öğretmen görüşleri. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 190-207.
- Aslan, M. (2011). Öğretmen liderliği davranışları ve sınıf iklimi: Öğretmen ve öğrenci görüşleri bağlamında bir araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Bakioğlu, A. (1998). Lider öğretmen. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10, 11-19.
- Balcı, A. (2005). *Sosyal bilimlerde araştırma*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Balyer, A. (2016). Öğretmen liderler: Öğretmen algıları üzerine nitel bir araştırma. *İlköğretim Online*, 15(2).
- Berry, B., Daughtrey, A. & Wieder, A. (2010). *Teacher leadership: Leading the way to effective teaching and learning*. Chapel Hill, NC: Center for Teaching Quality.
- Beycioğlu, K. ve Aslan, B. (2010). Teacher leadership scale: A validity and reliability study. *Elementary Education Online*, 9(2), 764-775.
- Beycioğlu, K. ve Aslan, B. (2012). Öğretmen ve yöneticilerin öğretmen liderliğine ilişkin görüşleri: Bir karma yöntem çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 18(2), 191-223.
- Can, N. (2007). Öğretmen liderliği becerileri ve bu becerilerin gerçekleştirilme düzeyi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(1), 263-288.
- Can, N. (2014). Öğretmen liderliği. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Crowther, F. & Olsen, P. (1997). Teachers as leaders - an exploratory framework. *International Journal of Educational Management*, 11(1), 6-13.
- Crowther, F., Kaagen, S. S., Ferguson, M. and Hann, L. (2002). *Developing teacher leaders: How teacher leadership enhances school success*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Çalışkan, N. (2009). Metaforların izinde bir yazarın kavramlar dünyasına giriş: Cemil Meriç'in bu Ülke'sinde kitap metaforları. *Dil Araştırmaları*, 4, 87-100.
- Çelik Yılmaz, D. (2017). *Mesleki profesyonellik ile öğretmen liderliğine yönelik öğretmen algıları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Dağ, İ. ve Göktürk, T. (2014). Sınıf yönetiminde liderlik ve liderliğin sınıf yönetimine katkıları. *International Journal of Social Science*, Doi Number:Http://Dx.Doi.Org/10.9761/Jasss2429, 27, 171-184.
- Demir, K. (2014). Öğretmen liderliği kültürü ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *İlköğretim Online*, 13(2).
- Deniz, L. ve Hasançebioglu, T. (2003). Öğretmen liderlik stillerini belirlemeye yönelik bir ölçek çalışması. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17, 55-62.
- Dimock, Victoria B. and Kathleen M. McGree (1995). Leading change from the classroom: teachers as leaders, *SDL Issues about Change* 4(4), <http://www.sedl.org/change/Issues/Issues44.html> (30.05.2018 tarihinde erişilmiştir).
- Gabriel, J. (2005). *How to thrive as a teacher leader*. Alexandria, VA: ASCD.
- Gülbahar, B. (2017). Sınıf içi lider öğretmenlik becerileri algı ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 8(30), 1582- 1609.
- Gündüzalp, S. (2017). *Sınıf yönetiminde öğretmen ve liderlik*. Mukadder Boydak Özan (Ed). Sınıf Yönetimi. Asos Yayıncılık.
- Hairon, S. (2017). Teacher leadership in Singapore: the next wave of effective leadership. *Research in Educational Administration & Leadership*, 2 (2), 170-194.
- Hamzah, N. Noor, MAM. and Yusof, H. (2016). Teacher leadership concept: A review of literature. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*. 6(12).
- Kaplan, K. ve Gülten, B. (2017). Oğuz Atay'ın "bir bilim adamının romanı Mustafa İnan" isimli eserinde yer alan lider öğretmen özellikleri. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5(4), 115-136. Doi: 10.18298/ijlet.2072.
- Katzenmeyer, M. and G. Moller (2001). *Awakening the sleeping giant. Helping teachers develop as leaders*. Thousand Oaks, California: Corwin Press.
- Kaya, B. (2016). Öğretmenlerin öğretmen liderliği yeterlikleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Kılınç, A. Ç., ve Reçepoğlu, E. (2013). Ortaöğretim okulu öğretmenlerinin öğretmen liderliğine ilişkin algı ve beklentileri. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 3 (2), 175-215.

- Koşar, D., Er, E., Kılınc, A., Koşar, S. (2017). Öğretmen liderliğine ilişkin yapılan çalışmaların incelenmesi: Bir içerik analizi çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 4(7), 29-46. DOI: 10.29129/inujse.317712
- Kurt, T. (2016). Öğretmen liderliğini açıklamaya yönelik bir model: dağıtımçı liderlik, örgütsel öğrenme ve öğretmenlerin öz yeterlik algısının öğretmen liderliğine etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 41(183).
- Lambert, L. (2003). *Leadership capacity for lasting school improvement*. Virginia: ASCD
- Leithwood, K. (2003). *Teacher leadership: Its nature, development, and impact on schools and students*. In M. Brundrett, N. Burton & R. Smith (Eds.), *Leadership in education* (pp. 103-117). Thousand Oaks, CA: Sage
- Miles, M.B., and Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Özçetin, S. (2013). *Öğretmen liderliğinin okulun liderlik kapasitesinin gelişimine etkisi: Bir durum çalışması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Öztürk, N. (2015). *Eğitim örgütlerinde örgüt kültürü ve öğretmen liderliği: Lider-üye etkileşiminin aracılık rolü*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Rashid, R. A., & Mansor, M. (2018). The influence of organizational learning on teacher leadership. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 8(4), 1254-1267.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326
- Troen, V., and Boles, K. (1994). *Two teachers examine the power of teacher leadership*. In Walling, D. R. (Ed.), *Teachers as Leaders: Perspectives on the Professional Development of Teachers* (pp. 275-286). Bloomington, IN: Phi Delta Kappa Educational Foundation.
- Uyan Dur, B.İ. (2016). Metafor ve Ekslibris. *Uluslararası Ekslibris Dergisi*, 3(5).
- Uğurlu, C. T. ve Yiğit, Y. (2014). Öğretmenlerin öğretmen liderliği algılarının örgütsel vatandaşlık davranışlarına etkisi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38, 36-56.
- Wayne, A. and Youngs, P. (2003). Teacher Characteristics and student achievement gains: A review. *Review of Education Research*, 89-122.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yılmaz, K., Oğuz, A., ve Altınkurt, Y. (2017). Öğretmenlerin liderlik davranışları ile öğrenen özerkliğini destekleme davranışları arasındaki ilişki. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(3), 659-675.
- Yiğit, Y., Doğan, S. ve Uğurlu, C.T. (2013). Öğretmenlerin öğretmen liderliği davranışlarına ilişkin görüşleri. *Cumhuriyet International Journal of Education*. 2(2), 93-105.
- York-Barr, J. and Duke, K. (2004). What do we know about teacher leadership? Findings from two decades of scholarship. *Review of Educational Research*, 74, 255-316.